

HOOFDSTUK DERTIEN

Kirmira

Zolang ze zwak zijn

VIDURA WAS NAAR de hermitage van de Pandava's gegaan, en Dhritarashtra kreeg spijt. Hij dacht aan het verstand van Vidura, die wist wanneer men vrede sluit en wanneer men oorlog voert, en aan de macht die de Pandava's nog zouden krijgen. Met zijn gedachten bij Vidura ging hij naar de deur van de vergaderzaal, en daar, voor de ogen van de koningen, viel hij bewusteloos neer.

Toen hij weer bij zijn zinnen was, kwam hij overeind van de grond en zei tegen Sanjaya, zijn raadsman, die naast hem stond: 'Mijn broer en mijn vriend is als een tweede Dharma, de god van de dharma zelf. Nu ik aan hem denk, breekt mijn hart. Haal mijn broer snel terug, Sanjaya.' Hij huilde en klaagde, en opnieuw zei hij tegen Sanjaya: 'Ga, Sanjaya, en kijk of mijn broer Vidura nog leeft, die ik in mijn woede heb verjaagd, slecht als ik ben. Nooit heeft die broer van mij, met zijn onmetelijke verstand, mij ook maar het kleinste kwaad gedaan, en nu heeft hij van mij onrecht gekregen. Zoek hem en breng hem terug, Sanjaya, of ik geef mijn leven op.'

'Goed,' zei Sanjaya, en hij reed naar het Kamyaka-woud. Hij was er in korte tijd, en daar zag hij Yudhishthira zitten, gekleed in een hertenhuid, naast Vidura en tussen duizenden brahmanen, bewaakt door zijn broers zoals Indra

door de goden. Hij eerde Yudhishthira en werd door Bhima, Arjuna en de tweeling ontvangen, en toen Yudhishthira hem gevraagd had hoe het met hem ging, zei hij waarom hij kwam. 'Koning Dhritarashtra denkt aan u, Vidura. Ga snel naar hem toe en geef hem zijn leven terug. Neem afscheid van de Pandava's en kom terug, want de koning vraagt het.'

Vidura, die altijd aan zijn verwanten hing, keerde met instemming van Yudhishthira terug naar Hastinapura. Dhritarashtra zei tegen hem: 'Wat ben ik gelukkig dat je gekomen bent, Vidura, dat je aan me gedacht hebt. Dag en nacht heb ik wakker gelegen, om jou, en mijn eigen lichaam werd me vreemd.' Hij nam Vidura op schoot, rook aan zijn kruin en zei: 'Vergeef me wat ik in mijn woede tegen je gezegd heb.'

'Ik heb u al vergeven, koning,' zei Vidura. 'U bent mijn meerdere, u verdient de hoogste eer. Ik ben teruggekomen omdat ik ernaar verlangde u te zien. Goede mensen neigen naar wie in nood is: daar valt niet over na te denken. Uw zonen zijn mij even lief als de zonen van Pandu. Maar zij zijn nu in nood, en daarom gaat mijn hart naar hen uit.'

Dat Vidura terug was en dat de koning hem had gerustgesteld, vrat aan Duryodhana. Hij riep de zoon van Subala bij zich, en Karna en Duhshasana, en zei: 'Vidura, de raadsman die mijn vader zo hoog acht, is terug. Hij is de vriend van de zonen van Pandu en hij doet altijd wat goed voor hen is. Bedenk iets voor mij, voordat hij het hoofd van de koning omdraait en de Pandava's laat terughalen. Zie ik de zonen van Pritha ooit hier terug, dan houd ik weer op met eten en drinken tot ik wegteer, niemand houdt me tegen. Ik neem gif of ik hang me op, ik ga in het vuur of ik steek mezelf met mijn eigen wapens: de zonen van Pandu in hun bloei terugzien kan ik niet.'

'Wat is dat voor kinderpraat, koning,' zei Shakuni. 'Ze zijn vertrokken onder een afspraak, en wat jij vreest, gebeurt niet. De Pandava's houden zich allemaal aan hun woord. Het woord van je vader nemen ze nooit aan. En nemen ze het toch aan en komen ze terug naar de stad, dan breken ze de afspraak, en dan is er voor ons weer een inzet. Dan blijven we allemaal afzijdig, we doen wat je vader wil, en we houden ons stil en letten goed op waar de Pandava's zwak zijn.'

'Het is zoals je zegt, mijn wijze oom,' zei Duhshasana. 'Wat jij zegt, bevalt me altijd.'

'Wij willen allemaal wat jij wilt, Duryodhana,' zei Karna, 'en ik zie dat we het eens zijn. De zonen van Pandu beheersen zich, ze komen niet terug voordat

de termijn om is. En komen ze toch terug, omdat hun verstand hen in de steek laat, versla hen dan opnieuw met de dobbelstenen.'

Duryodhana was niet blij met wat Karna zei, en hij wendde zijn gezicht af van zijn raadslieden. Karna zag het. Hij sperde zijn ogen open en zei tegen Duhshasana en de zoon van Subala: 'Dit is wat ik denk, prinsen. Wij willen allemaal doen wat Duryodhana graag wil, we staan met gevouwen handen klaar, als zijn dienaren. Maar we kunnen niet allemaal onvermoeibaar doen wat hem behaagt. Laten we onze wapens nemen, ons pantser aandoen, op onze wagens stappen en samen naar het woud rijden om de Pandava's te doden. Als ze allemaal tot rust zijn gebracht en de weg zijn gegaan die niemand kent, dan hebben de zonen van Dhritarashtra rust, en wij ook. Zolang ze ellendig zijn, zolang ze verdriet hebben, zolang ze zonder bondgenoten zijn, zolang kunnen we ze aan. Dat denk ik.'

Ze prezen hem, en allemaal zeiden ze tegen Karna: 'Goed!' Ze stapten ieder op zijn eigen wagen, woedend, en samen reden ze uit, vastbesloten de Pandava's te doden.

Vyasa, de rishi die Dhritarashtra had verwekt, zag hen uitrijden met het innerlijk oog dat zijn ascese hem gaf, en hij kwam, zuiver van hart. Hij hield hen allemaal tegen en stuurde hen terug. Toen ging hij snel naar Dhritarashtra.

De zwakke os

'Dhritarashtra,' zei Vyasa, 'ik zeg je nu wat het beste is voor alle Kaurava's. Het bevalt mij niet dat de Pandava's met bedrog zijn verslagen door Duryodhana en zijn volgelingen en naar het woud zijn gegaan. Als het dertiende jaar vol is, zullen ze aan al hun leed terugdenken, en dan spuwen ze in hun woede gif over de Kaurava's. Waarom wil jouw zoon, die altijd woedend is, de zonen van Pandu om het rijk doden? Houd die dwaas tegen, laat je zoon tot rust komen. Wie hen doodt terwijl ze in het woud leven, verliest zelf zijn leven. Doe wat de wijze Vidura zegt, en Bhishma, en wij, en Kripa en Drona. Strijd met je eigen verwanten keuren de wijzen af: het is tegen de dharma en het brengt schande, begin er niet aan. De blik waarmee hij naar de Pandava's kijkt, brengt groot onheil als je hem laat begaan. Of laat die zoon van je met zijn trage verstand naar het woud gaan en daar met de Pandava's leven, alleen, zonder helpers. Als hij door de omgang met de Pandava's van hen gaat houden, dan heb je bereikt

wat je wilde. Maar men zegt ook dat de aard waarmee iemand geboren wordt, niet van hem wijkt tot hij sterft. Wat denken Bhishma, Drona en Vidura ervan? Wat denk jij? Doe wat goed is, nu er nog tijd is.'

'Ook ik wilde dit dobbelspel niet,' zei Dhritarashtra. 'Het lot heeft me ertoe gedwongen, denk ik. Bhishma wilde het niet, Drona niet, Vidura niet, en Gandhari wilde het ook niet. Het kwam uit verblinding voort. Ik weet het allemaal, muni, maar uit liefde voor mijn zoon kan ik die dwaze Duryodhana niet opgeven.'

'Wat je zegt is waar, zoon van Vichitravirya,' zei Vyasa. 'Ik weet het goed: er gaat niets boven een zoon. Ook Indra heeft dat geleerd, van de tranen van Surabhi, de moeder van de koeien. Ik zal je vertellen hoe dat ging.

Lang geleden huilde Surabhi in de hemel van de goden, en Indra kreeg medelijden met haar. "Waarom huil je?" vroeg hij. "Gaat het de goden goed? Is er iets gebeurd bij de mensen of bij de koeien? Dit is geen klein verdriet."

"Ik zie geen ramp die jullie treft, koning van de goden," zei Surabhi. "Ik huil om mijn zoon. Kijk naar die harde boer. Hij slaat mijn zwakke zoon met zijn stok, en de ploeg drukt hem neer. Ik zie hoe uitgeput hij is en hoe hij geslagen wordt, en het medelijden overmant me. Van de twee ossen is er één sterk, en die trekt de zwaarste last. De andere heeft weinig kracht, hij is mager, je ziet zijn aderen, en hij trekt zijn last maar met moeite, en om hem treur ik. Kijk, hij wordt met de stok geslagen en steeds weer gepord, en hij kan die last niet dragen. Daarom huil ik om hem, en de tranen lopen me uit de ogen."

"Duizenden van je zonen worden gekweld," zei Indra. "Waarom heb je medelijden met die ene?"

"Al heb ik duizend zonen, ik houd van hen allemaal evenveel," zei Surabhi. "Maar met een zoon die zwak is en het zwaar heeft, heb ik meer medelijden."

Haar woorden troffen Indra: een kind, begreep hij, weegt zwaarder dan het leven zelf. Ter plekke liet hij een zware stortbui vallen, zodat de boer niet verder kon met zijn werk.

Laat het met jou zijn zoals Surabhi zei, koning: houd van al je zonen evenveel, en heb het meeste medelijden met wie zwak is. Zoals Pandu mijn zoon is, zo ben jij mijn zoon, en Vidura ook. Ik zeg je dit uit liefde. Jij hebt al lang honderdeen zonen, Pandu heeft er maar vijf, en die zijn zwak en in grote nood. Hoe moeten ze in leven blijven? Hoe moeten ze groeien? Zo denk ik aan de zonen van Pritha in hun ellende, en het doet me pijn. Wil je dat de

Kaurava's in leven blijven, koning, laat je zoon Duryodhana dan vrede sluiten met de Pandava's.'

De dij

'Het is zoals u zegt, muni,' zei Dhritarashtra. 'Ik weet het, en al deze koningen weten het. Wat u goed vindt voor de Kuru's, dat hebben ook Vidura, Bhishma en Drona me gezegd. Als u mij goedgezind bent en medelijden hebt met de Kuru's, vermaan dan mijn kwaadaardige zoon Duryodhana.'

'Daar komt de rishi Maitreya, koning,' zei Vyasa. 'Hij heeft de broers, de Pandava's, bezocht, en nu komt hij hier om ons te zien. Die grote rishi zal je zoon Duryodhana terechtwijzen, zodat er vrede komt in je geslacht. Doe zonder aarzelen wat hij zegt. Want doe je niet wat hij vraagt, dan vervloekt hij je zoon in zijn woede.'

Vyasa vertrok, en Maitreya verscheen. De koning en zijn zoon ontvingen de muni met eerbied, en ze gaven hem het arghya, het water dat men een geëerde gast aanbiedt, en brachten hem alle eer die een gast toekomt. Toen de muni wat bijgekomen was van zijn reis, vroeg Dhritarashtra hem: 'Was uw tocht door Kurujangala goed? Gaat het de vijf Pandava's goed, die helden? Willen ze zich aan de afspraak houden en hun tijd uitdienen? En blijft er broederschap tussen de Kuru's?'

'Ik maakte een pelgrimstocht langs de tirtha's, de heilige badplaatsen,' zei Maitreya, 'en zo kwam ik in Kurujangala, het land van de Kuru's. Daar zag ik, zonder dat ik het zocht, Yudhishthira, de koning van de dharma, in het Kamyaka-woud. Hij droeg een hertenhuid, zijn haar was samengekoekt tot strengen, zoals bij een asceet, en hij woonde in het woud van de asceten, waar groepen muni's hem kwamen opzoeken. Daar hoorde ik hoe je zonen zich vergist hebben, en welk onheil en welk groot gevaar er nu dreigt, in de gedaante van een dobbelspel. Daarom ben ik naar je toe gekomen, om het welzijn van de Kaurava's, want ik houd veel van je en ik ben op je gesteld. Het past niet, koning, dat je zonen elkaar bestrijden terwijl jij en Bhishma nog leven. Jij bent de paal waar de ossen bij het dorsen omheen lopen: jij moet in toom houden en de teugel vieren. Waarom kijk je toe hoe dit verschrikkelijke onheil opkomt? Wat er in je zaal gebeurd is, was het werk van rovers, en daarom sta je bij de asceten niet in aanzien.'

Tegen Duryodhana, die zo gauw gekrenkt was, zei de rishi Maitreya met zachte stem: 'Duryodhana, sterke Duryodhana, jij die zo goed kunt spreken, let op wat ik zeg, het is voor je eigen bestwil. Doe de Pandava's geen kwaad, koning. Zorg voor je eigen welzijn, en voor dat van de Pandava's, van de Kuru's en van de wereld. Het zijn allemaal helden, ze hebben de kracht van tienduizend olifanten en lichamen zo hard als de bliksem. Ze houden hun geloften en hun woord, ze zijn trots op hun mannelijkheid. Ze hebben de vijanden van de goden gedood, de rakshasa's die elke gedaante kunnen aannemen, met Hidimba en Baka voorop, en ook de rakshasa Kirmira. Toen ze hiervandaan vertrokken waren, versperde die woeste Kirmira hun 's nachts de weg en stond daar als een berg die niet wijkt, en Bhima, die houdt van de strijd, heeft hem gedood zoals een tijger een klein hert doodt. Denk ook aan de veroveringen van Bhima: hij velde Jarasandha, de grote boogschutter, die zo sterk was als tienduizend olifanten. Krishna is hun verwant en de zoon van Drupada is hun zwager: welke sterveling, die oud wordt en sterft, zou tegen hen standhouden in de strijd? Laat er vrede zijn tussen jou en de Pandava's. Doe wat ik zeg, en geef je niet over aan de macht van de dood.'

Terwijl Maitreya dat zei, sloeg Duryodhana met zijn hand op zijn eigen dij, die was als een olifantenslurf. Hij glimlachte en kraste met zijn voet over de grond. Hij zei geen woord, de dwaas, en stond daar met zijn hoofd wat gebogen. Toen Maitreya zag dat hij niet wilde luisteren, kwam de woede over hem. Het lot dreef hem: hij besloot Duryodhana te vervloeken. Hij raakte water aan, zijn ogen werden rood, en hij vervloekte de kwaadaardige zoon van Dhritarashtra.

'Omdat je mij minacht en niet wilt doen wat ik zeg, zul je snel de vrucht van je hoogmoed plukken. Er komt een grote oorlog uit het kwaad dat jij hebt gedaan, en daarin zal de sterke Bhima met slagen van zijn knots je dij breken.'

Dhritarashtra probeerde de muni gunstig te stemmen, zodat het niet zou gebeuren. 'Sluit je zoon vrede met de Pandava's, koning, hoe dan ook,' zei Maitreya, 'dan treft de vloek niet. Maar doet hij het niet, dan gebeurt het.'

Dhritarashtra schaamde zich. 'Hoe heeft Bhima Kirmira gedood?' vroeg hij aan Maitreya.

'Ik zeg je niets meer,' zei Maitreya. 'Het staat me tegen, je zoon wil niet luisteren. Als ik weg ben, zal Vidura je alles vertellen.' En hij vertrok, terug naar waar hij vandaan was gekomen. Het nieuws over de dood van Kirmira had Duryodhana geschokt, en ook hij ging naar buiten.

Kirmira

'Vertel me hoe Kirmira gedood is, Vidura,' zei Dhritarashtra. 'Ik wil weten hoe het gevecht tussen de rakshasa en Bhima is gegaan.'

'Die daad van Bhima had geen gewoon mens kunnen doen,' zei Vidura. 'Ik heb het verhaal vaak gehoord, als ik met de Pandava's praatte.'

En Vidura vertelde.

Na het spel vertrokken de Pandava's hiervandaan, en drie dagen en drie nachten later kwamen ze bij het Kamyaka-woud. Het was midden in de nacht, het verschrikkelijke uur waarop de rakshasa's rondgaan, de mensenetende nachtwezens met hun wrede daden. De asceten en de anderen die in het woud leefden, bleven dan ver bij het Kamyaka-woud vandaan, uit angst voor de menseneters. Juist toen de Pandava's het woud in gingen, dook er een rakshasa voor hen op, met vlammende ogen en een brandende fakkel, en hij versperde hun de weg. Hij spreidde zijn enorme armen en trok een afschuwelijk gezicht, en daar stond hij, op het pad dat de nazaten van Kuru wilden gaan. Hij beet op zijn lippen, zijn tanden staken uit en zijn haar stond als vuur overeind. Hij hulde zich in de begoocheling van de rakshasa's en brulde. Van dat gebrul schrokken de vogels zo dat ze schreeuwend overal neervielen, die van het land en die van het water, en herten, luipaarden, buffels en beren vluchtten alle kanten op, zodat het was alsof het woud zelf in beweging kwam. De wind van zijn adem was zo sterk dat ranken die ver weg groeiden, de bomen omhelsden met hun armen van koperkleurige bladeren. Op dat ogenblik stak er een hevige storm op, en het stof verduisterde de lucht tot er geen ster meer te zien was.

De rakshasa zag de Pandava's van ver aankomen, in hun zwarte hertenhuiden, en hij versperde de ingang van het woud. Draupadi had zoiets nog nooit gezien, en van schrik sloot ze haar ogen. Haar haar, dat Duhshasana met zijn hand had losgerukt, hing los, en daar stond ze tussen de vijf Pandava's, als een rivier die tussen vijf bergen kolkt. Ze raakte bijna buiten zinnen, en de vijf Pandava's hielden haar vast. Maar Dhaumya zei in het bijzijn van de zonen van Pandu de mantra's op die rakshasa's doden, en met hun kracht verbrak hij de begoocheling van de rakshasa. Toen die verbroken was, rolde de rakshasa, die elke gedaante kon aannemen, woedend met zijn ogen, en hij leek de Tijd zelf.

'Wie ben je?' vroeg Yudhishthira. 'Wiens zoon ben je? Zeg ons wat we voor je kunnen doen.'

'Ik ben de broer van Baka,' zei de rakshasa, 'Kirmira, en iedereen kent mijn naam. Ik woon hier zonder zorgen in dit verlaten Kamyaka-woud en haal elke dag mijn eten door mensen in een gevecht te verslaan. Wie zijn jullie, die hier bij mij gekomen zijn als mijn eten? Ik versla jullie allemaal in een gevecht, en dan eet ik jullie met smaak op.'

Yudhishthira noemde hem zijn geslacht, zijn naam en alles. 'Ik ben de zoon van Pandu, de koning van de dharma, als je van mij gehoord hebt. Samen met al mijn broers, Bhima, Arjuna en de anderen, ben ik mijn rijk kwijtgeraakt. We hebben besloten in het woud te gaan wonen, en zo zijn we in dit gevreesde woud gekomen, dat van jou is.'

'De goden hebben me vandaag gegeven wat ik al zo lang wilde,' zei Kirmira. 'Met mijn wapen in de hand zwerf ik over de hele aarde om Bhima te doden, en ik heb hem nooit gevonden. En nu staat hij hier, de man die mijn broer heeft gedood, naar wie ik zo lang heb gezocht. Hij heeft mijn lieve broer Baka gedood, bij Vetrakiya, vermomd als brahmaan, met de kracht van zijn kennis, want eigen kracht heeft hij niet. En deze kwade man heeft ook Hidimba gedood, mijn lieve vriend, die in dit woud woonde, en hij heeft zijn zuster weggenomen. En nu is die dwaas in mijn diepe woud gekomen, midden in de nacht, op het uur dat wij rondgaan. Vandaag betaal ik hem de vijandschap terug die ik zo lang heb opgespaard, en ik verzadig Baka met zijn bloed, heel veel bloed. Vandaag los ik mijn schuld af aan mijn broer en aan mijn vriend, en als ik deze doorn van de rakshasa's heb gedood, vind ik de hoogste rust. Heeft Baka Bhima eens laten gaan, vandaag eet ik hem op, voor je ogen, Yudhishthira. Ik dood deze sterke Bhima, en ik eet hem op en verteer hem, zoals Agastya de grote asura verteerde.'

'Dat zal niet gebeuren,' zei Yudhishthira, en boos wees hij de rakshasa terecht.

Bhima trok met kracht een boom uit de grond, tien vadem lang, en rukte er de bladeren af. In een oogwenk spande Arjuna, de overwinnaar, de Gandiva. Maar Bhima hield Arjuna tegen, rende op de rakshasa af en riep: 'Blijf staan! Blijf staan!' Hij snoerde zijn gordel aan, wreef zijn handen tegen elkaar en beet op zijn lip, en met de boom als wapen stormde hij op hem af en liet hem met kracht neerkomen op het hoofd van de rakshasa. Maar de rakshasa bleef staan, onverstoord, en wierp zijn vlammende fakkel naar Bhima. Bhima schopte de fakkel met zijn linkervoet weg, zodat ze naar de rakshasa terugvloog. Kirmira trok op zijn beurt een boom uit en vocht terug, en het werd een

gevecht met bomen dat het woud verwoestte, zoals lang geleden het gevecht tussen de broers Vali en Sugriva, de koningen van de apen, die allebei naar de heerschappij verlangden. De bomen braken op hun hoofden in stukken, en overal in het woud lagen ze verbrijzeld.

Dat gevecht met bomen duurde maar even. Toen tilde de rakshasa in zijn woede een rotsblok op en wierp het naar Bhima, en Bhima wankelde. Terwijl Bhima nog verdoofd was van de klap, stortte de rakshasa zich met uitgestrekte armen op hem, zoals Rahu, het hoofd dat zon en maan verslindt, op de zon. Ze grepen elkaar vast en trokken aan elkaar, een woeste strijd. Bhima dacht aan de vernedering die Duryodhana hem had aangedaan, hij was trots op de kracht van zijn armen, en hij wist dat Draupadi naar hem keek, en hij zwol van kracht. Hij sprong op de rakshasa af en greep hem met zijn armen, en de sterke rakshasa greep hem terug, maar Bhima wierp hem met geweld neer. Waar hun armen tegen elkaar drukten, klonk het als bamboe die splijt. Bhima pakte hem om zijn middel, en hij schudde hem woest heen en weer. De rakshasa werd zwak en trilde over zijn hele lijf, en toch trok hij nog met al zijn kracht aan Bhima. Toen Bhima zag dat hij uitgeput was, bond hij hem met zijn armen vast, zoals men een dier met een touw bindt. De rakshasa brulde, en Bhima slingerde hem lang rond, tot hij bewusteloos was en alleen nog stuiptrekte. Toen hij bezweek, doodde Bhima hem met al zijn kracht, zoals men een offerdier doodt: hij zette zijn knie in de lendenen van de rakshasa en kneep hem met zijn handen de keel dicht. Hij sleurde het verslapte lijf over de grond, en de ogen vielen al dicht.

'Jij zult de tranen van Hidimba en Baka niet meer afvegen, kwade rakshasa,' zei hij. 'Jij bent ook op weg naar het huis van Yama.'

Hij liet de rakshasa liggen, de kleren en de sieraden van zijn lijf gerukt. Het lichaam trilde nog even, en toen was hij dood. De zonen van de koning prezen Bhima om al zijn gaven, en met Draupadi voorop trokken ze verder, het woud in.

'Op bevel van Yudhishthira heeft Bhima Kirmira in de strijd gedood, koning,' zei Vidura. 'Yudhishthira maakte het woud van de rakshasa vrij van die doorn en ging er met Draupadi wonen, en ze troostten haar allemaal. Toen ik door dat grote woud reed, heb ik het lijk van de rakshasa zelf zien liggen, gedood door de kracht van Bhima. En daar heb ik ook de brahmanen die bij de Pandava's waren, over die daad van Bhima horen vertellen.' Dhritarashtra verzonk in gedachten, en hij zuchtte als iemand die pijn heeft.

. . .

HOOFDSTUK DERTIEN van *Het dobbelspel*, boek 3 van *De Mahabharata opnieuw verteld* door Jan de Vries. Dit hoofdstuk staat op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/kirmira/, met de verhalen, de personages en de plaatsen erbij. Het volgende hoofdstuk, *Ook jou niet*, staat op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/ook-jou-niet/. Het hele boek is als PDF en EPUB te downloaden op mahabharata.nl/lezen/het-dobbelspel/. Nederlandse tekst © 2026 Jan de Vries; werkeditie, niet in de handel.